

Marlena Cicha-Nazarczuk
Jarosław Michał Nazarczuk

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

DEKOMPOZYCJA ZMIAN W STOPIE BEZROBOCIA W WOJEWÓDZTWACH POLSKI WSCHODNIEJ

Wprowadzenie

Dynamiczne zmiany demograficzne, rozwój technologii, procesy globalizacyjne oraz ciągle rosnąca rola kapitału wiedzy powodują zmiany na współczesnym rynku pracy¹. Polski rynek pracy odczuwa zatem wpływ procesów zachodzących w skali globalnej, co powoduje przesunięcie zatrudnienia w stronę sektora usług, wzrost zatrudnienia w niepełnym wymiarze czasu i o charakterze dorywczym oraz ogólną redukcję poziomu zatrudnienia w przedsiębiorstwach². Ponadto charakteryzuje go niska aktywność zawodowa i niski wskaźnik zatrudnienia. Nieodłącznym elementem jest jednak problem bezrobocia. Stopa bezrobocia, czyli odsetek ludzi pozostających bez pracy, a będących w wieku produkcyjnym jest głównym miernikiem sytuacji na rynku. Przemiany ustrojowo-gospodarcze zapoczątkowane po 1990 r. – własnościowe i strukturalne, stały się przyczyną determinującą poziom i strukturę bezrobocia w Polsce na obecnym etapie rozwoju³. Nie bez znaczenia również pozostało spowolnienie gospodarcze będące efektem światowego kryzysu finansowego, które uwydatniło słabości i problemy polskiego rynku pracy.

Ponadto, współczesne bezrobocie, zatrudnienie czy rynek pracy są zróżnicowane przestrzennie. Województwa wyraźnie różnią się między sobą nie tylko poziomem rozwoju, ale także potencjałem demograficznym, społecznym oraz

¹ K. Kwiecień: Nowe zjawiska i tendencje na rynku pracy w różnych branżach na świecie i w Polsce, www.nbportal.pl [31.05.2009].

² J. Sloman: Podstawy ekonomii. PWE, Warszawa 2001, s. 186.

³ M. Noga: Polityka stabilizacyjna państwa a bezrobocie w Polsce na progu XXI wieku. W: Bezrobocie w Polsce – diagnoza sytuacji, pożądane kierunki w ograniczaniu bezrobocia. Red. J. Ostaszewski. Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2006, s. 431.

ekonomicznym. To z kolei przekłada się na zróżnicowanie warunków życia mieszkańców oraz różnice występujące na rynku pracy⁴. Z uwagi m.in. na uwarunkowania historyczne, przeszłe inwestycje, poziom rozwoju infrastruktury technicznej, dostępność zasobów naturalnych, strukturę wytwarzania, poziom urbanizacji⁵ czy peryferyjne położenie, relatywnie najtrudniejsza sytuacja występuje w województwach Polski Wschodniej⁶. Autorzy publikacji z wykorzystaniem analizy wielowymiarowej wykazali⁷ także, że na tle pozostałych regionów województwa te odznaczały się najniższą w kraju rentownością pracy, niskimi nakładami na działalność innowacyjną w przemyśle w przeliczeniu na 1 pracownika (z wyjątkiem podkarpackiego), niskim technicznym uzbrojeniem pracy, niską koncentracją podmiotów na 10 tys. mieszkańców, najwyższą w kraju liczbą bezrobotnych na 1 ofertę pracy, względnie wysokim udziałem bezrobotnych z wykształceniem wyższym, wysoką stopą bezrobocia według BAEL, dodatnim saldem bezrobotnych na 1000 mieszkańców oraz wysokim udziałem bezrobotnych powyżej 1 roku w ogóle bezrobotnych, a także najniższymi kosztami pracy w kraju.

Obszar tych województw w kontekście rynku pracy stoi zatem przed wieloma wyzwaniami, na które mają wpływ przede wszystkim: wciąż duże znaczenie rolnictwa, niski poziom urbanizacji, słabszy rozwój usług rynkowych, czy też bezrobocie o charakterze długotrwałym. Ponadto brak unowocześnienia gospodarek tych regionów uniemożliwia trwałą poprawę sytuacji na rynku pracy⁸.

Każda analiza regionalnego rynku pracy, w tym głównie bezrobocia, wymaga określenia czynników determinujących sytuację i zmiany na tym rynku. Czynniki te, w zależności od teorii ekonomicznej czy celu analizy, można grupować według różnych kryteriów. Najczęściej opisując wybrany rynek pracy czy analizując przyczyny występującego na nim bezrobocia, bierze się pod uwagę

⁴ Por. G. Gorzelak, B. Jałowiecki: Konkurencyjność regionów. „Studia regionalne i lokalne” 2000, nr 1, s. 7.

⁵ J. Heller: Ekonomiczna aktywność państwa w rozwoju gospodarczym województw w Polsce. Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2011, s. 71; M. Bogdański: Socio-economic Potential of Polish Cities – A Regional Dimension. „Bulletin of Geography. Socio-economic Series” 2012, No. 17, s. 18.

⁶ J.M. Nazarczuk: Potencjał rozwojowy a aktywność inwestycyjna województw i podregionów Polski. Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2013, s. 36-38.

⁷ M. Cicha-Nazarczuk, J.M. Nazarczuk: Sytuacja na wojewódzkich rynkach pracy w Polsce w 2011 r. W: Współczesne aspekty rynku pracy. Red. A. Organiściak-Krzykowska. Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, IPiSS, Warszawa-Olsztyn 2013.

⁸ M. Boni: Warunki rozwoju Polski Wschodniej w perspektywie 2020. Kapitał ludzki, kapitał społeczny a wyzwania rynku pracy na obszarach Polski Wschodniej. Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa 2007, s. 29.

jego stronę podażową, czyli wielkość i strukturę zasobów pracy oraz stronę popytową, rozumianą jako wykorzystanie tych zasobów w gospodarce⁹.

Traktując bezrobocie jako jedną z najgroźniejszych patologii systemów gospodarczych, a jednocześnie nieodłączny element mechanizmu rynkowego, nie powinien dziwić fakt, iż od wielu lat przedmiotem szczególnego zainteresowania są przyczyny jego wysokiego poziomu. Jak słusznie zauważył Bartosik, w większości przypadków analizie jest poddawana popytowa strona rynku pracy, rzadziej uwagę skupiano jednocześnie na roli popytu i podaży w kształtowaniu bezrobocia. Autor podjął się tej analizy w jednej ze swoich publikacji¹⁰.

Biorąc pod uwagę przestrzenne zróżnicowanie sytuacji na regionalnych rynkach pracy oraz wyraźnie niekorzystną w tym względzie sytuację regionów Polski Wschodniej, postanowiono skupić się na odpowiedzi na pytanie: w jakim stopniu wahania w popycie na pracę oraz zmieniająca się podaż pracy warunkowały zmiany stóp bezrobocia w analizowanych województwach.

Celem artykułu jest zatem identyfikacja wpływu zmian popytu i podaży pracy, jako głównych determinant, na wahania stopy bezrobocia w województwach Polski Wschodniej. Postawiono hipotezę, zgodnie z którą uznano, iż dominujący wpływ na zmiany poziomu bezrobocia w województwach Polski Wschodniej oraz gospodarce Polski miały zmiany w popycie na pracę.

W celu weryfikacji hipotezy zdekomponowano zmiany stóp bezrobocia w latach 2006-2012 na dwie składowe, tj. (1) kontrybucję popytu oraz (2) kontrybucję podaży. Dekompozycja źródeł bezrobocia została przeprowadzona z wykorzystaniem zaproponowanego przez Elsby'iego, Hobijna i Sahina równania dekompozycji o następującej postaci¹¹:

$$\Delta U_t = (1 - U_t) \left[\Delta \ln \left(\frac{L_t}{P_t} \right) - \Delta \ln \left(\frac{E_t}{P_t} \right) \right], \quad (1)$$

gdzie:

U – stopa bezrobocia.

t – subskrypt czasu,

L – aktywni zawodowo,

P – ludność w wieku produkcyjnym,

Δ – zmiana.

⁹ M. Cicha-Nazarczuk, J. Nazarczuk: Op. cit., s. 79-81.

¹⁰ K. Bartosik: Popytowe i podażowe uwarunkowania polskiego bezrobocia. „Gospodarka Narodowa” 2012, nr 11-12.

¹¹ M.W. Elsby, B. Hobijn, A. Sahin: The Labour Market in the Great Recession. „Brookings Papers on Economic Activity” Spring 2010, s. 6.

Należy zauważyć, że powyższe równanie (1) uzależnia zmianę stopy bezrobocia od dwóch składowych, tj. zmian w podaży pracy (wskaźnik aktywności zawodowej ludności) oraz zmian w popycie na pracę (wskaźnik zatrudnienia). Zgodnie z tym zapisem, stopa bezrobocia będzie ulegać zwiększeniu, gdy zmniejsza się wskaźnik zatrudnienia (E/P) reprezentujący popyt na pracę lub gdy wzrasta podaż pracy, tj. zwiększa się wskaźnik aktywności zawodowej ludności (L/P). Stopa bezrobocia może także ulec zwiększeniu, gdy spadek podaży pracy będzie mniejszy niż spadek popytu na pracę¹².

Po identyfikacji dominującego wpływu głównych determinant na zmiany stóp bezrobocia w województwach Polski Wschodniej poddano analizie tylko wybrane czynniki je opisujące. Ich kompilacja została zamieszczona bezpośrednio po wynikach dekompozycji w kolejnej części artykułu.

1. Dekompozycja źródeł bezrobocia

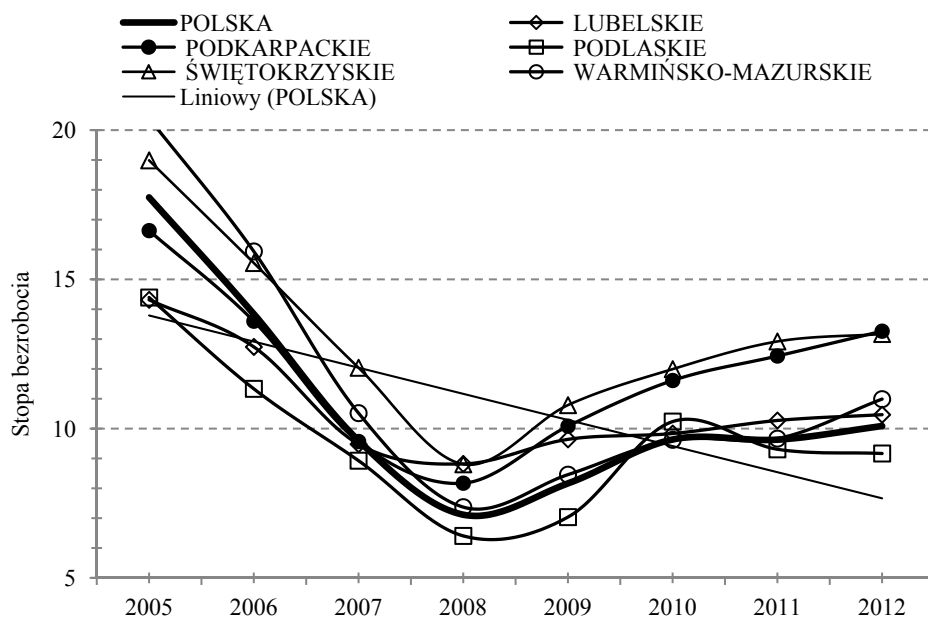
Polskie bezrobocie nie ma charakteru koniunkturalnego, tak jak w większości krajów UE, lecz strukturalny. Oznacza to zatem, że jest efektem nierównowagi między podażą zasobów siły roboczej a popytem na pracę. Nierównowaga ta wynika z niedostosowania poziomu i struktury kształcenia zasobów siły roboczej do rzeczywistych potrzeb gospodarki, która skazuje ich część na bezczynność zawodową oraz konieczność przekwalifikowań, restrukturyzacji lub likwidacji nierentownych gałęzi produkcji¹³.

W ostatnich 20 latach bezrobocie w Polsce kształtowało się na jednym z najwyższych poziomów w UE (obok Słowacji) i ulegało silnym fluktuacjom. Bartosik wskazuje na 3 wyraźne fale bezrobocia w tym okresie¹⁴. Pierwsza była w początkowym okresie transformacji systemowej z najwyższym poziomem bezrobocia w 1994 r. – 14,4%. Druga najsilniejsza fala wystąpiła w latach 1999-2002, kiedy bezrobocie wzrosło do poziomu 19,9% i utrzymywało się na wysokim poziomie do 2004 r., a następnie spadło do 7,1% w 2008 r. W efekcie globalnego kryzysu finansowego w okresie dekoniunktury w Polsce zaobserwowano kolejny wzrost stopy bezrobocia, czyli trzecią falę (rys. 1).

¹² K. Bartosik: Popytowe i podażowe uwarunkowania..., op. cit., s. 27-28.

¹³ K. Głębicka: Wybrane elementy rynku pracy. WSP, Warszawa 2001, s. 91.

¹⁴ K. Bartosik: Popytowe i podażowe uwarunkowania..., op. cit., s. 26-27.

Rys. 1. Średnioroczna stopa bezrobocia w regionach Polski Wschodniej (BAEL)

Wyraźny spadek bezrobocia w Polsce, jaki nastąpił w latach 2005-2008 był związany przede wszystkim z ożywieniem gospodarczym oraz emigracją Polaków po przystąpieniu do UE. Odbicie się tego trendu w 2008 r. można tłumaczyć częściowo echem kryzysu finansowego, jaki w 2007 r. dotknął głównie amerykański rynek finansowy. Nie bez znaczenia dla rynku pracy pozostaje również fakt, iż w tym okresie weszło na rynek pokolenie wyżu lat 80. Tendencje te wyglądały podobnie we wszystkich województwach Polski Wschodniej, z wyjątkiem województwa podlaskiego. W regionie tym bowiem początkowo stopa bezrobocia znacznie wzrosła z poziomu 7% w 2009 r. do 10,2% w 2010 r., a następnie zaczęła spadać. W 2012 r. podlaskie, jako jedyne z pięciu analizowanych województw, miało poziom bezrobocia poniżej średniej stopy dla Polski – 9,2%. W przypadku pozostałych regionów poziom miernika nadal wzrasta.

W celu poznania, w jakim stopniu obserwowane w ciągu lat 2005-2012 zmiany poziomu bezrobocia w województwach Polski Wschodniej były warunkowane czynnikami popytowymi, a w jakim czynnikami podażowymi, zdecydowano się zdekomponować zmiany stóp bezrobocia. Wykorzystano równanie dekompozycji zaproponowane przez Elsby'iego, Hibijna i Sahina, o którym wspomniano przy opisie metody. Wyniki przeprowadzonej analizy zamieszczono w tab. 1.

Tabela 1

Dekompozycja źródeł bezrobocia w województwach Polski Wschodniej w latach 2006-2013

Dekompozycja	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Polska	-3,9	-4,2	-2,5	1,0	1,5	0,0	0,5
k. podaży	-1,4	-0,5	0,9	1,2	0,6	0,4	0,5
k. popytu	2,6	3,8	3,4	0,1	-0,8	0,4	0,1
Lubelskie	-1,6	-3,3	-0,7	0,8	0,2	0,4	0,2
k. podaży	-1,3	0,9	-2,0	0,7	0,3	1,1	-0,1
k. popytu	0,3	4,2	-1,3	-0,1	0,1	0,7	-0,3
Podkarpackie	-3,0	-4,0	-1,4	1,9	1,5	0,8	0,8
k. podaży	-0,4	0,8	0,4	3,0	0,1	-0,5	0,0
k. popytu	2,7	4,9	1,8	1,1	-1,4	-1,3	-0,9
Podlaskie	-3,1	-2,4	-2,5	0,6	3,2	-0,9	-0,1
k. podaży	-3,5	0,9	0,3	0,3	-0,7	1,3	0,8
k. popytu	-0,4	3,4	2,8	-0,3	-3,9	2,2	0,9
Świętokrzyskie	-3,4	-3,5	-3,2	2,0	1,2	0,9	0,2
k. podaży	1,0	2,2	0,3	-1,0	1,2	0,6	0,0
k. popytu	4,5	5,7	3,6	-3,0	0,0	-0,3	-0,2
Warmińsko-mazurskie	-4,5	-5,4	-3,1	1,1	1,2	0,0	1,3
k. podaży	-1,5	0,1	-0,3	2,0	1,0	-2,2	-0,4
k. popytu	3,1	5,7	2,9	0,9	-0,2	-2,3	-1,7

Objaśnienia: Wartości pogrubione przedstawiają zmianę stopy bezrobocia, a pozostałe wkład popytu i podaży w zmianę stopy bezrobocia (w p.p.).

W analizowanym horyzoncie czasowym, zarówno w przypadku gospodarki Polski, jak i większości województw Polski Wschodniej, można wyróżnić dwa okresy, tj. spadku stopy bezrobocia w okresie dobrej koniunktury gospodarczej (lata 2006-2008) oraz jej wzrostu (lata 2009-2012). Jedynie w województwie podlaskim sytuacja na rynku pracy począwszy od 2011 r. zaczęła ulegać poprawie, czego wyrazem była malejąca stopa bezrobocia. Obserwowane na terenie tego regionu zmiany były spowodowane wyraźnie większym wzrostem popytu na pracę niż podaży pracy (tab. 1).

Ponadto należy pamiętać, że zarówno popytowa, jak i podażowa strona rynku pracy wskazuje na istotne różnicowania w ujęciu regionalnym. Poszczególne regiony bowiem dysponują zróżnicowanym potencjałem zasobów pracy pod względem cech społeczno-demograficznych, jakości czy mobilności siły roboczej. Zróżnicowanie popytowej strony tego rynku przejawia się z kolei w innej strukturze i odmiennych rozmiarach zatrudnienia, a w efekcie skutkuje określonym stopniem wykorzystania zasobów pracy¹⁵. Zakres możliwej do przeprowadzenia

¹⁵ R.Cz. Horodeński, C. Sadowska-Snarska: Uwarunkowania rynku pracy w Polsce. Aspekty regionalne. WSE-IPiSS, Białystok-Warszawa 2010, s. 9.

analizy warunkuje jednak dostępność danych regionalnych, ich aktualność oraz wieloaspektowość. Autorzy zdecydowali się więc ograniczyć wyłącznie do wybranych zmiennych charakteryzujących stronę popytową i podażową regionalnych rynków pracy, będąc jednocześnie świadomym faktu, iż analiza taka jest niekompletna i należy ją traktować jako przyczynek do dalszych badań.

W przypadku omawianych województw, analiza dominującego charakteru determinant zmian stóp bezrobocia pozwoliła stwierdzić, iż silniejsze oddziaływanie w tym względzie miały zmiany w popycie na pracę. Zdecydowały o tym przeciętnie dwukrotnie większe bezwzględne wartości współczynników kontrybucji popytu względem podaży.

W pierwszym ze wspomnianych okresów (lata 2006-2008) spadek stopy bezrobocia był determinowany głównie większym wzrostem popytu na pracę niż podaży. Było to warunkowane głównie korzystną koniunkturą gospodarczą w kraju, czego wyraźnym symptomem było relatywnie wysokie tempo wzrostu gospodarczego we wszystkich regionach oraz wzrost wynagrodzeń realnych (tab. 2).

Wartości dynamik opisujących stronę podażową rynku pracy w tym okresie były przeważnie kilkukrotnie niższe. Analizowane regiony cechowała co prawda rosnąca liczba ludności w wieku produkcyjnym, jednak nie miało to większego wpływu na wzrost liczby osób aktywnych zawodowo w tym wieku, którego dynamika pozostała na niewielkim poziomie. Być może nie bez znaczenia miał fakt, iż we wszystkich analizowanych województwach występowało ujemne saldo migracji osób w wieku produkcyjnym (zarówno międzywojewódzkich, jak i zagranicznych). Należy zwrócić również uwagę na województwo podlaskie, w którym po dużym spadku liczby aktywnych zawodowo w 2006 r. nastąpił ich dynamiczny wzrost w 2007 r. i 2008 r. (tab. 2).

Ponadto w 2006 r. w województwach: lubelskim, podkarpackim, podlaskim oraz warmińsko-mazurskim nastąpiło wyraźne ograniczenie aktywności zawodowej ludności, co zmniejszyło dostępne zasoby pracy (tab. 1). Podobna sytuacja wystąpiła w 2008 r., kiedy to na terenie województwa warmińsko-mazurskiego oraz lubelskiego odnotowano ujemną dynamikę aktywności zawodowej (tab. 1).

W drugim z analizowanych okresów (lata 2009-2012) obserwowane tendencje przyjęły bardziej złożony charakter, bowiem wzrost bezrobocia najczęściej był warunkowany: (1) ograniczeniem popytu na pracę (przy jednoczesnym wzroście podaży pracy) lub większym spadkiem popytu na pracę niż aktywności zawodowej albo (2) większym wzrostem aktywności zawodowej niż popytu na pracę (tab. 1). Dodatkowo, tendencje te nie były typowe dla konkretnych regionów i w kolejnych latach ulegały zmianom, a zaprezentowane czynniki determinujące popytową i podażową stronę rynku pracy nie pozwoliły jednoznacznie stwierdzić co było tego przyczyną.

Tabela 2

Determinanty popytu i podaży rynku pracy w województwach Polski Wschodniej

Wyszczególnienie		2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Lubelskie	wzrost gospodarczy	4,8	5,4	6,5	-0,7	3,8	-	-
	produktywność (ceny stałe)	3,6	4,7	4,3	0,5	6,1	-	-
	realne płace	5,0	8,2	11,1	4,2	7,0	4,9	3,8
	ludność w wieku produkcyjnym	0,3	0,3	0,2	0,1	1,2	-0,4	-0,6
	aktywni zawodowo w wieku produkcyjnym	-2,9	2,1	0,6	1,6	1,5	-1,7	-1,7
	saldo migracji międzywojewódzkich*	-3,1	-3,0	-2,4	-2,6	-2,9	-3,0	-3,0
	saldo migracji zagranicznych **	-1,0	-0,4	-0,2	0,1	0,0	-0,1	-0,1
Podkarpackie	wzrost gospodarczy	4,9	4,7	6,8	1,2	3,3	-	-
	produktywność (ceny stałe)	3,7	2,0	3,3	4,8	2,4	-	-
	realne płace	4,6	8,5	9,8	4,7	4,8	4,8	4,2
	ludność w wieku produkcyjnym	0,9	0,8	0,8	0,6	1,3	0,1	0,0
	aktywni zawodowo w wieku produkcyjnym	1,3	-0,8	5,0	3,8	-3,9	0,2	-1,2
	saldo migracji międzywojewódzkich*	-1,3	-1,5	-1,0	-1,3	-1,3	-1,5	-1,3
	saldo migracji zagranicznych **	-1,6	-0,7	-0,6	-0,1	-0,1	-0,2	-0,2
Podlaskie	wzrost gospodarczy	3,7	4,6	2,9	3,1	1,8	-	-
	produktywność (ceny stałe)	4,2	4,2	-1,0	5,8	5,9	-	-
	realne płace	5,2	9,1	9,8	3,6	4,5	5,0	4,1
	ludność w wieku produkcyjnym	0,6	0,4	0,5	0,4	1,4	0,0	-0,2
	aktywni zawodowo w wieku produkcyjnym	-4,8	5,3	7,1	1,2	-1,2	-0,8	-3,3
	saldo migracji międzywojewódzkich*	-2,7	-2,9	-1,9	-2,2	-2,1	-2,5	-2,3
	saldo migracji zagranicznych **	-1,0	-0,4	-0,3	-0,1	-0,2	-0,3	-0,2
Świętokrzyskie	wzrost gospodarczy	7,0	6,6	6,4	-0,9	2,4	-	-
	produktywność (ceny stałe)	6,0	5,2	4,4	2,3	4,7	-	-
	realne płace	4,1	8,6	10,9	4,3	3,5	5,4	3,5
	ludność w wieku produkcyjnym	0,2	0,1	0,1	0,1	1,1	-0,6	-0,7
	aktywni zawodowo w wieku produkcyjnym	2,7	2,3	-0,8	1,3	6,2	-0,7	-2,8
	saldo migracji międzywojewódzkich*	-3,0	-2,8	-2,1	-2,4	-2,7	-2,6	-2,4
	saldo migracji zagranicznych **	-0,8	-0,3	-0,3	0,1	0,0	0,0	-0,1
Warmińsko-mazurskie	wzrost gospodarczy	3,6	3,3	4,5	2,2	3,1	-	-
	produktywność (ceny stałe)	2,5	1,7	0,7	5,9	2,3	-	-
	realne płace	5,4	7,8	8,8	5,1	4,5	4,6	4,2
	ludność w wieku produkcyjnym	0,6	0,4	0,4	0,2	2,2	-0,3	-0,5
	aktywni zawodowo w wieku produkcyjnym	0,0	-0,8	0,0	1,7	-1,0	-5,3	-1,4
	saldo migracji międzywojewódzkich*	-2,5	-2,5	-2,0	-2,2	-2,3	-2,5	-2,2
	saldo migracji zagranicznych **	-1,8	-1,0	-0,6	-0,1	-0,2	-0,3	-0,4

Objaśnienia: * – saldo migracji międzywojewódzkich osób w wieku produkcyjnym na 1000 mieszkańców,
 ** – saldo migracji zagranicznych osób w wieku produkcyjnym na 1000 mieszkańców. Pozostałe zmienne odzwierciedlają dynamikę zmian t/r.

W większości województw częściej jednak obserwowano pierwszy z ww. wariantów (podkarpackie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie, a także podlaskie w latach 2009-2010). Dla regionu lubelskiego charakterystyczna była z kolei sytuacja, w której głównym powodem wzrostu bezrobocia był większy wzrost podaży pracy niż popytu na pracę.

Należy pamiętać, że popyt na pracę ma kluczowe znaczenie dla rynku pracy, ponieważ wpływa na wielkość zatrudnienia i bezrobocia, a przy tym jest niezwykle wrażliwy na zmiany koniunktury. W związku z tym relatywnie najtrudniejsza sytuacja gospodarcza wystąpiła w 2009 r. w województwach lubelskim i świętokrzyskim, gdzie odnotowano ujemne tempo wzrostu gospodarczego. W pozostałych regionach bowiem zaobserwowano jedynie spowolnienie tego tempa.

Dodatkowo, w latach 2009-2010 nastąpił dalszy wzrost produktywności pracy (wydajności pracy), który w przypadku większości analizowanych województw (poza warmińsko-mazurskim w 2010 r.) rósł szybciej niż produkcja (PKB) – tab. 2. Może tłumaczyć to zatem obserwowany w tym okresie spadek popytu na pracę. Interpretacja keynesowska kładzie bowiem nacisk na związek między PKB (globalnym popytem) a popytem na pracę. Według tradycyjnego ujęcia, popyt na pracę jest funkcją globalnego popytu¹⁶. Według z kolei modelu wzrostu gospodarczego Harroda-Dommara, rozwijającego to podejście, popyt na pracę jest rosnącą funkcją produkcji (PKB) i malejącą funkcją wydajności pracy. Oznacza to, że popyt na pracę rośnie, jeśli produkcja rośnie szybciej od wydajności pracy i odwrotnie¹⁷.

Należy również zauważyć, iż pomimo tego, że zarówno wydajność pracy, jak i płace realne w poszczególnych województwach rosły w różnym tempie, to w większości tych regionów tempo wzrostu płac było na wyższym poziomie niż tempo wzrostu wydajności pracy (tab. 2). Zgodnie z teorią neoklasyczną może to prowadzić do ograniczenia popytu na pracę¹⁸. Wyjątkiem było województwo podlaskie, w którym w latach 2009-2010 płace rosły w najniższym tempie w Polsce Wschodniej oraz tempo tego wzrostu było niższe niż tempo wzrostu produktywności, a mimo wszystko region ten odnotował największy spadek popytu na pracę w tym okresie (tab. 1). Być może spadek liczby pracujących w tym regionie przełożył się właśnie na wyraźny wzrost wydajności pracy.

¹⁶ K. Bartosik: Popyt na pracę w Polsce w warunkach spowolnienia gospodarczego. „Studia Ekonomiczne” 2011, nr 3 (LXX), s. 231.

¹⁷ A. Rogut: Determinanty popytu na pracę w Polsce w okresie transformacji. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2008, s. 53-57, 62-65.

¹⁸ A. Rogut: Determinanty popytu na pracę w Polsce w ujęciu regionalnym. W: Konkurencyjność rynku pracy i jego podmiotów. Red. D. Kopycińska. Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2005, s. 143.

Analizując stronę podażową rynku pracy w poszczególnych województwach po 2009 r., wyraźnie daje się zaobserwować mniejsza dynamika przyrostu osób będących w wieku produkcyjnym, a w ostatnich latach nawet ich ubytek (tab. 2). W konsekwencji w kolejnych latach będzie to powodem zmniejszania się podaży siły roboczej na rynku pracy. W większości analizowanych województw począwszy od 2010 r. maleje bowiem liczba osób aktywnych zawodowo. Jest to efekt zaawansowanego procesu starzenia się polskiego społeczeństwa będący konsekwencją niekorzystnych przemian w procesach demograficznych oraz nadal wysokiej skali emigracji (tab. 2), w tym przede wszystkim czasowej emigracji ludzi młodych.

Podsumowanie

Z przeprowadzonej dekompozycji stopy bezrobocia wyraźnie wynika, że to głównie popyt na pracę jest przyczyną zmian w poziomie bezrobocia w województwach Polski Wschodniej. Zdecydowały o tym przeciętnie dwukrotnie większe bezwzględne wartości współczynników kontrybucji popytu względem podaży. Podaż pracy przez większość minionego 20-lecia¹⁹ była z kolei czynnikiem łagodzącym sytuację na rynku pracy, a dopiero w ostatnich latach wpływała na wzrost bezrobocia (kiedy m.in. zastrzono zasady uzyskiwania wcześniejszych emerytur).

Analizowany horyzont czasowy, czyli lata 2006-2012, można podzielić na dwa okresy, tj. spadku stopy bezrobocia w okresie dobrej koniunktury gospodarczej (lata 2006-2008), co było determinowane głównie większym wzrostem popytu na pracę niż podaży oraz wzrostu bezrobocia (lata 2009-2012), co z kolei pośrednio było efektem kryzysu finansowego. W tym czasie wzrost bezrobocia najczęściej był warunkowany: (1) ograniczeniem popytu na pracę lub większym spadkiem popytu na pracę niż aktywności zawodowej albo (2) większym wzrostem aktywności zawodowej niż popytu na pracę.

Należy podkreślić zatem, że wahania w poziomie bezrobocia były skorelowane głównie ze zmianą dynamiki wzrostu gospodarczego. Koniunktura bądź osłabienie w gospodarce niosło ze sobą wzrost bądź kurczenie się popytu na pracę, a to z kolei bezpośrednio przekładało się na poziom bezrobocia. W związku z tym w 2013 r. w większości województw Polski Wschodniej należy spodziewać się dalszego pogorszenia sytuacji na rynku pracy, niewątpliwie wynikającego z większego ograniczenia popytu na pracę niż jej podaży. Jest to

¹⁹ Więcej w: K. Bartosik: Popytowe i podażowe uwarunkowania..., op. cit., s. 43-54.

najprawdopodobniej skutek ograniczenia koniunktury gospodarczej, czego wyrazem jest niskie tempo wzrostu polskiej gospodarki, które w pierwszym i drugim kwartale br. wyniosło odpowiednio: 0,5% PKB i 0,8% PKB.

Biorąc pod uwagę silniejszy wpływ popytu na pracę niż podaży pracy na bezrobocie oraz małą skuteczność programów realizowanych w ramach polityki ograniczenia bezrobocia (aktywnych programów rynku pracy), należy podkreślić, iż konieczne są działania bardziej zdecydowane, które pozwalałyby przede wszystkim kreować nowe miejsca pracy, a nie tylko „manipulować” podażą pracy.

Literatura

- Bartosik K.: Popyt na pracę w Polsce w warunkach spowolnienia gospodarczego. „Studia Ekonomiczne” 2011, nr 3 (LXX).
- Bartosik K.: Popytowe i podażowe uwarunkowania polskiego bezrobocia. „Gospodarka Narodowa” 2012, nr 11-12.
- Bogdański M.: Socio-economic Potential of Polish Cities – A Regional Dimension. „Bulletin of Geography. Socio-economic Series” 2012, No. 17.
- Boni M.: Warunki rozwoju Polski Wschodniej w perspektywie 2020. Kapitał ludzki, kapitał społeczny a wyzwania rynku pracy na obszarach Polski Wschodniej. Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa 2007.
- Cicha-Nazarczuk M., Nazarczuk J.M.: Sytuacja na wojewódzkich rynkach pracy w Polsce w 2011 r. W: Współczesne aspekty rynku pracy. Red. A. Organiściak-Krzykowska. Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, IPiSS, Warszawa-Olsztyn 2013.
- Elsby M.W., Hobijn B., Sahin A.: The Labour Market in the Great Recession. „Brookings Papers on Economic Activity”. Spring 2010.
- Głąbicka K.: Wybrane elementy rynku pracy. WSP, Warszawa 2001.
- Gorzela G., Jałowiecki B.: Konkurencyjność regionów. „Studia regionalne i lokalne” 2000, nr 1.
- Heller J.: Ekonomiczna aktywność państwa w rozwoju gospodarczym województw w Polsce. Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2011.
- Horodeński R.Cz., Sadowska-Snarska C.: Uwarunkowania rynku pracy w Polsce. Aspekty regionalne. WSE-IPiSS, Białystok-Warszawa 2010.
- Kwiecień K.: Nowe zjawiska i tendencje na rynku pracy w różnych branżach na świecie i w Polsce, www.nbportal.pl [31.05.2009].
- Nazarczuk J.M.: Potencjał rozwojowy a aktywność inwestycyjna województw i podregionów Polski. Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2013.

- Noga M.: Polityka stabilizacyjna państwa a bezrobocie w Polsce na progu XXI wieku. W: *Bezrobocie w Polsce Bezrobocie w Polsce – diagnoza sytuacji, pożądane kierunki w ograniczaniu bezrobocia*. Red. J. Ostaszewski. Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2006.
- Rogut A.: *Determinanty popytu na pracę w Polsce w okresie transformacji*. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2008.
- Rogut A.: *Determinanty popytu na pracę w Polsce w ujęciu regionalnym. W: Konkurencyjność rynku pracy i jego podmiotów*. Red. D. Kopycińska. Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2005.
- Słoman J.: *Podstawy ekonomii*. PWE, Warszawa 2001.

DECOMPOSITION OF CHANGES IN UNEMPLOYMENT RATE IN REGIONS OF EASTERN POLAND

Summary

Regions and other administrative division units have various labour market condition. In Poland, due to e.g. historical legacies, past investments, the structure of production, availability of resources, diversified productivity, peripheral location, the worst situation on a labour market is observed in regions of Eastern Poland.

The aim of this article is to identify the impact of demand and supply unemployment rate fluctuations in this particular area. Therefore, the changes in unemployment rates in years 2006-2012 were decomposed into two categories: (1) demand contribution and (2) supply contribution.

The decomposition of changes in unemployment rate, carried out with the equation developed by Elsby, Hibijn and Sahin has led to the conclusion that dominant impact on changes of unemployment in regions of Eastern Poland and the economy as a whole had demand fluctuations, which were subsequently (apart from supply factors) analysed in detail.